

Boekbespreking:
Rewijk, Daniël. *Captain van jong Holland.*
Een biografie van Pim Mulier 1865-1954
[Gorredijk]: Bornmeer, 2015

'CLAIM TO FAME'

Ruud Stokvis

Pasfoto van de 20-jarige Pim Mulier, geschoten door fotograaf Herman Schwegerie, Lübeck 1885. Foto uit *Captain van jong Holland*.

Met de opkomst van de sociaal-wetenschappelijke en historische studie van sport in Nederland kon het niet uitblijven dat er vroeg of laat een biografie over de belangrijke sportpionier Pim Mulier zou verschijnen. Daniël Rewijk komt de eer toe dit op voortreffelijke wijze gedaan te hebben. Er ligt een serieuze wetenschappelijke biografie die zich met de beste Nederlandse biografieën over schrijvers en politici laat vergelijken en die niets heeft van de veelal oppervlakkige biografieën over sporthelden.

Het is een genoeg een zorgvuldig onderzochte en doordachte biografie te lezen. Zeker als die ook zo goed, tegen het literaire aan, geschreven is als het boek van Daniël Rewijk over Pim Mulier. In een land waar sport een belangrijke plaats inneemt en waar historici en sociologen steeds meer aandacht voor dit onderwerp vragen, kon het niet uitblijven dat vroeg of laat een serieuze biografie over deze Nederlandse sportpionier zou verschijnen. Dat dit boek een sieraad voor de sportgeschiedenis van Nederland is geworden, spreekt minder vanzelf. Voor degenen die eerder werk van Rewijk kennen is dat echter geen complete verrassing.

Terecht heeft Rewijk als hoofdthema Muliers gecompliceerde verhouding tot de moderniteit gekozen. Voor 1900 zag Mulier zich vooral als een vertegenwoordiger van de moderne tijd en stimuleerde hij een modern verschijnsel als de sportbeoefening. Na 1910 begon hij in te zien dat het voortbestaan van de 'gedistingeerde leefwereld' waarvan hij deel uitmaakte, bedreigd werd door het moderne leven. Zowel in zijn privéleven als in zijn journalistieke werk probeerde hij die leefwereld toch zoveel mogelijk in stand te houden. Rewijk gebruikt in dit verband het begrip 'historiezucht', de obsessie met

Afbeelding bij: Meerum Terwogt, Hans. 'In memoriam Pim Mulier.' *Sportief* 9, nr. 15 (15 april 1954): 11.

Onderschrift bij de foto: 'Schilderen behoorde tot zijn grootste liefhebberijen.'

het verleden, die in die tijd wel meer voorkwam. Zelfs voor 1900 is bij Muliers streven naar de verspreiding van de sportbeoefening iets van de gecompliceerde verhouding tot het moderne leven al zichtbaar. Terwijl hij het internationale langebaanschaatsen zoals we dat nu kennen, bevorderde, trachtte hij ook het traditionele Friese kortebaanschaatsen in stand te houden. Het instellen van de Elfstedentocht zag hij als een mogelijkheid om de traditionele betrokkenheid van de Friezen bij het schaatsenrijden te handhaven. Bij zijn streven naar verbreiding van de sportbeoefening had hij toch zijn aarzelingen over de deelname van leden van de lagere volksklassen.

Welgesteld, maar gebrekkig opgeleid

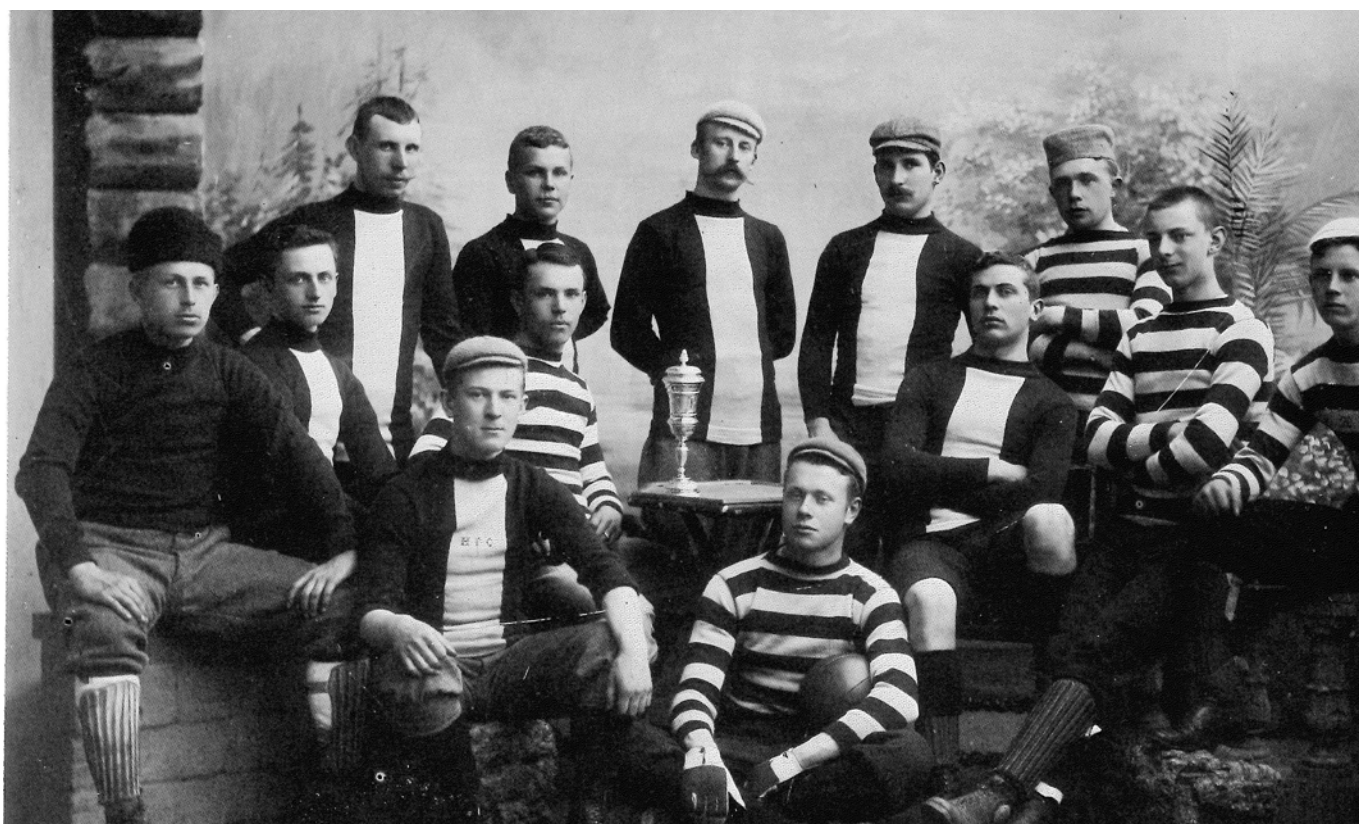
In het hoofdstuk over de herkomst van de familie van Pim en over zijn jeugd worden meteen al enkele kenmerken van Mulier duidelijk: zijn gehechtheid aan Friesland, zijn welstand en zijn gebrek aan een deugdelijke opleiding. In de achttiende eeuw had de stamvader van Pims familie zich in Holland gevestigd als handelaar in suiker. Door eigen bekwaamheid en door een talent om voor zichzelf en zijn kinderen profijtelijke huwelijkspartners te vinden nam het aanzien en de welstand van de familie snel toe. Dit gold in het begin van de negentiende eeuw ook voor de grootvader van Pim die een bestuursfunctie in Friesland verwierf en daar trouwde met een aanzienlijke en welgestelde vrouw. Dat lukte Pims vader Tjepke ook. Die behoorde tot de vijftig meest vermogende Friezen. Toen Tjepke er niet in slaagde om naast zijn positie als burgemeester van een kleine Friese gemeente lid van de Provinciale Staten te worden, besloot hij Friesland te verlaten en zich in Haarlem te vestigen. Dat was in 1866.

Pim was toen ruim een jaar. Na de lagere school

ging hij twee jaar naar een kostschool in Brummen. Daarna kwam hij in de tweede klas van het gymnasium in Haarlem. Hij moest daarvan af toen hij niet overging naar de vierde klas. Vervolgens bezocht hij naar eigen zeggen scholen in Engeland, Duitsland en Skandinavië, waar hij werd opgeleid voor de handel. Rewijk sluit dit hoofdstuk af met de vaststelling dat Mulier tot de eerste generatie van het patriciaat en de adel behoorde, die bij de verdeling van bestuursambten en andere vooraanstaande functies moest concurreren met hoogopgeleide leden van de burgerij. Rewijk suggereert dat de zwakke concurrentiepositie van Mulier op de conventionele arbeidsmarkt voor hogere functies ertoe kan hebben bijgedragen dat hij vooral op het nieuwe veld van de sport aanzien trachtte te verwerven.

Het opleidingstraject van Mulier is ook interessant in verband met de discussie over zijn bijdrage aan de oprichting van HFC in september 1879, een van de centrale punten van de mythe rond Mulier. Volgens Rewijk is het onwaarschijnlijk dat hij in die tijd in Haarlem was, omdat hij toen op de kostschool in Brummen zat. HFC is volgens Rewijk ergens in 1880 ontstaan. Mulier zou tijdens een vakantie van de kostschool in Brummen meegespeeld kunnen hebben. Of hij ook een rol bij de formele oprichting gespeeld heeft, laat Rewijk in het midden. Volgens hem ontstonden die voetbalclubs geleidelijk. In verband met de mythe over de oprichtingsdatum en de rol van Mulier daarbij zou het leuk zijn geweest als Rewijk hier preciezer over had kunnen zijn. Hij had meer in kunnen gaan op het werk van Nico van Horn in eerdere edities van *de SPORTWERELD*.¹

¹ Zie bijvoorbeeld: Horn, Nico van. '125 jaar voetbal in Nederland.' *De SPORTWERELD*, nr. 35 (december 2004): 8-14.

Elftalfoto HFC uit 1894. Staand in het midden, achter de trofee: Pim Mulier. Achterste vijf, van links naar rechts: R.A.C. Schut, O. Menten, Pim Mulier, W. Schorer en J. Meijer. Middelste zes: K. Ples, A.H. Putman Cramer, H. Menten, F. Dölleman, W.H.R.V. Manen en D. Flier. Voorste twee: P. Swens en S. Tromp. Bron: Lotsy, Karel (red.). *Gedenkboek ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de Haarlemsche Football Club, 1879-1919*. [Haarlem]: [Haarlemsche Football Club], [1919]: 89. Met dank aan uitgeverij Bornmeer.

Sportieve activiteiten

Rewijk heeft onafhankelijk van wat Mulier daar zelf over vertelde, diens sportloopbaan proberen vast te stellen. Die begint, wat sport in verenigingsverband betreft, in juli 1884 toen hij zich aanmeldde bij de cricketclub Rood en Wit. Kort daarna besloot een aantal leden om een voetbalafdeling in te stellen. Mulier was daar niet bij, die was toen in Lübeck. Wel speelde hij in 1886 mee. Een van de eerste, duidelijk als organisatorisch vaststelbare voorstellen liet Mulier uitgaan in het tijdschrift *Nederlandsche Sport* van november 1887. Daarin riep hij alle clubs op om hun spelregels kenbaar te maken, zodat men daaruit voor allen geldige regels kon maken. Dat zou meningsverschillen over de regels voorkomen die de wedstrijden tussen de clubs ontsierden.

Naast cricket en voetbal deed Mulier ook aan atletiek, tennis en schaatsen. Muliers betrokkenheid bij allerlei clubs heeft aan Rewijk een beschouwing over het verenigingsleven aan het eind van de negentiende eeuw ontlokt, die een waardevolle bijdrage vormt aan de kennis en inzicht van het verenigingsleven. Vooral wat betreft de sociale aspecten van het

verenigingsleven, die in het meeste onderzoek over verenigingen achterwege blijven. Hij wijst op de feestcultuur van verenigingen, de rol van gezelligheid bij allerlei manifestaties, de vaandels en andere ceremoniële attributen en in verband daarmee de rol van vrouwen in verenigingen voor mannen.

Muliers oproep in 1887 om tot overeenstemming over de spelregels te komen sloot aan bij het initiatief van anderen om een nationale voetbal- en atletiekbond op te richten. Die kwam in december 1889 tot stand en op aandrang van de vergadering trad Mulier als eerste voorzitter op. Anderhalf jaar later werd hij ook tot voorzitter van de Nederlandse Cricketbond verkozen. In 1892, net nadat hij zijn voorzitterschap van de Nederlandsche voetbal- en atletiekbond (NVAB) had neergelegd, werd hij voorzitter van de internationale schaatsbond. Dat bleef hij tot begin 1895. In die periode was hij ook voorzitter van HFC. In 1897 kwam hij voor vier maanden als een soort interim-voorzitter weer terug bij de NVB.

Het opmerkelijke van Mulier was dat hij naast al deze bestuurlijke activiteiten ook actief bleef als sportbeoefenaar. Terwijl de meeste van zijn jeugdvrienden in de jaren negentig gestopt waren met sport ging hij door. Tot zijn vijftigste speelde hij nog in een veteranenelftal van HVV in Den Haag. Een constante in zijn leven was het ageren tegen het burgerlijke bedaardheidsideaal. Terug van zijn verblijf op Sumatra in 1905 was Mulier nog actief bij de oprichting in 1908 van de eerste nationale sportkoepel: de Nederlandsche Bond voor Lichamelijke Opvoeding (NBvLO). In zijn functie van secretaris ervan nam hij, samen met de voorzitter van de Friesche Ijsbond, het initiatief om een Elfstedenwedstrijd te organiseren. Die kon in 1909 voor het eerst gehouden worden. Mulier deed mee aan de tweede tocht in 1912. In 1917, hij was toen 52, deed hij voor het laatst mee.

Huwelijk en loopbaan

Pim Muliers eerste huwelijk ging in tegen de burgerlijke standaarden van zijn tijd. Hij trouwde in 1895 met de dochter van een huisschilder. Dat botste met de traditie van profijtelijke huwelijken waarmee de Muliers een deel van hun aanzien en vermogen te danken hadden. Het paar ging in Brussel wonen en kwam in 1897 weer terug naar Nederland, naar Den Haag. Dit huwelijk eindigde in 1922 in een echtscheiding. Mulier hertrouwde in 1923 wel op stand met zijn achternicht Rie Haitsma Mulier. Hij bleef kinderloos.

Muliers eerste huwelijk met de dochter van een huisschilder was in strijd met met de familietraditie van profijtelijke huwelijken.

Door gebrek aan gegevens kan Rewijk weinig directe informatie geven over het huwelijksleven van Mulier en wat dit ons leert over de aard van zijn persoon. In zijn inleiding geeft Rewijk dit toe. Maar daar schrijft hij ook dat Muliers 'claim to fame' zijn betrokkenheid bij de moderne sport is. Dat het hem gaat om Muliers bestaan op de spanningsboog tussen moderniteit en traditie. Dat zou een levensbeschrijving

Mulier voor één van zijn vitrinekasten met antiek glaswerk.
Foto uit *Captain van jong Holland*.

opleveren die sterk gericht is op zijn denkbeelden. Het lijkt mij dat Rewijk hier van het gemis aan gegevens over Muliers persoonlijke leven een deugd wil maken, terwijl het in mijn ogen een gemis blijft. We lezen een biografie, omdat we een persoon beter willen leren kennen en begrijpen. Juist in iemands persoonlijke leven, bijvoorbeeld in de relatie met zijn partner of in de verwerking van het kinderloos blijven, kan een sleutel gevonden worden voor de aard van zijn publieke optreden. Rewijks suggestie dat Mulier bij gebrek aan opleiding eer en aanzien zocht op het veld van de sport zou dan nader bekeken kunnen worden. Afwezigheid van persoonlijke gegevens over een persoon die een biografie waard is, komt helaas wel vaker voor. Naar mijn mening moet men dit gemis gewoon als zodanig erkennen en, wat Rewijk zeker doet, er het beste van maken.

Vanaf zijn twintigste begaf Mulier zich geleidelijk in de (sport)journalistiek. Wanneer men in verband met zijn activiteiten kan spreken van een loopbaan, betreft het zijn werk in de journalistiek. Hij begon met wedstrijdverslagen in *Nederlandsche Sport* en na

1885 vooral in *Het Sportblad*. Ook trad hij op als verslaggever van gemeenteraadszittingen voor het *Haarlemsch Dagblad*. Zijn teksten combineerde hij vaak met tekeningen. Tekenen deed hij graag en goed. Begin jaren negentig schreef hij ook zijn boeken *Wintersport* (1893) en *Athletiek en Voetbal* (1894), gevolgd door *Cricket* (1897).² In de jaren negentig kreeg hij een rubriek in de *Deli Courant* en in 1899 werd hem de positie van hoofdredacteur van deze krant aangeboden, met als standplaats Medan op Sumatra. Mulier verbleef in Indië tot 1905. In 1920 kreeg hij een vaste rubriek bij de Haagse courant *Het Vaderland*.

Vooruit uit de publicaties in deze twee kranten is te zien hoe Mulier veranderde van een jonge man die de moderne tijd op het gebied van de sport omhelsd had in een conservatief die de belangen van de gevestigde orde verdedigde en die betreunde dat de deftige levensstijl die hem lief was, aangetast werd

Het is onwaarschijnlijk dat Mulier in 1879 – ten tijde van de ‘zogenaamde’ oprichting van HFC – in Haarlem was, omdat hij toen op de kostschool in Brummen zat.

door het moderne leven. In Sumatra verdedigde hij de standpunten van de planters. Daar was hij er echter ook voor dat misstanden in de arbeidsverhoudingen met de koelies onderzocht zouden worden. Hij was niet tegen de ondergeschiktheid van de koelies, maar wel tegen extreme vormen van uitbuiting. Voor de planters was dit voldoende om Mulier onacceptabel als hoofdredacteur te beschouwen.³ In zijn beschouwingen in *Het Vaderland* keerde hij zich tegen de jongeren uit de notabelenelite van na de Eerste Wereldoorlog die de traditionele maatschappelijke verhoudingen tussen adel, burgerij en het gewone volk aantastten.

² Mulier, Pim. *Wintersport*. Haarlem: De Erven Loosjes, 1893. Mulier, Pim. *Athletiek en Voetbal*. Haarlem: De Erven Loosjes, 1894. Mulier, Pim. *Cricket*. Haarlem: De Erven Loosjes, 1897.

³ Zie ook de bijdrage ‘De eerste Nederlandse internationale wielrenner’ elders in dit magazine.

In Muliers liefhebberij in het verzamelen van antiek glaswerk ziet Rewijk een uiting van zijn verlangen naar een verleden dat nog niet overheerst werd door de industriële massaproductie. Deze glasverzameling werd zo belangrijk dat zij na de Tweede Wereldoorlog overgenomen werd door het Haags Gemeentemuseum. Muliers genealogische belangstelling interpreteert Rewijk zowel als een uiting van historiezucht als van distinctiestreven. Zijn verlangen naar een meer traditionele maatschappelijke orde werd echter getemperd door zijn waardering voor een parlementair systeem. Hierdoor heeft Mulier zich niet afgegeven met de fascistische bewegingen die in de jaren dertig in Nederland opkwamen, alhoewel hij duidelijk wel een man van recht en orde was. De oorlog zelf onderging hij meer als een frustratie van zijn persoonlijke leven dan als een overweldiging van de natie.

Mythe en werkelijkheid

Het grote probleem voor de biografie van Mulier is om op het gebied van de sport, waar zijn ‘claim to fame’ ligt, mythe en werkelijkheid te scheiden. Al voor het eind van de negentiende eeuw ziet Rewijk een Muliercultus ontstaan. In het in 1900 door zijn discipel Jan Feith uitgegeven *Boek der Sporten*, dat Rewijk kennelijk niet gebruikt heeft, kan men de eerste sporen daarvan aantreffen.⁴ Mulier droeg door zijn vele geschriften zelf bij tot deze mythetvorming en veel journalisten namen ongecontroleerd zijn mededelingen over.

Hoofdpunten van die mythetvorming zijn volgens Rewijk (1) dat Mulier steeds als eerste het initiatief nam bij de introductie van sport, (2) dat sport een breekijzer was om tot modernisering te komen in een vermolmd maatschappij en (3) dat Mulier de eerste was om de maatschappelijke waarde van sport te onderkennen. Door zichzelf zo een centrale rol op sportgebied toe te kennen compenseerde hij zijn gebrek aan prestaties op andere maatschappelijke terreinen. Rewijk kan hierin gelijk hebben, maar ik denk dat hij met name de betekenis van het tweede punt, sport als typisch moderne activiteit, verkeerd ziet.

Dat heeft te maken met het nationaal gerichte perspectief dat hij vanaf het begin van de biografie hanteert en dat ook tot uiting komt in de titel van het

⁴ Feith, Jan. *Het boek der sporten*. Amsterdam: Van Holkema en Warendorf, 1900.

Mulier (rechts met strohoed) reikt de Holdertbeker uit, na zijn terugkeer uit Indië. De Holdertbeker was de voorloper van de huidige KNVB-beker, beschikbaar gesteld door de ondernemer Hak Holdert. Foto uit *Captain van jong Holland*.

boek. Ik denk dat Mulier het idee dat sport bijdroeg aan de versterking van de nationale staat, zich pas eigen gemaakt heeft in de jaren negentig, vooral na zijn huwelijk in 1895, toen hij al een volwassen man was. De Nederlandse natie als uitgangspunt en doelwit van Muliers programma voor sportieve vorming biedt geen enkel inzicht in de drijfveren voor de activiteiten die Mulier in zijn jongere jaren ondernam. Dat waren juist de activiteiten waarop het grootste deel van zijn 'claim to fame' berust.

Mulier behoorde tot de generatie en het milieu waartoe ook de Tachtigers behoorden. Hij kende veel van de personen uit dit milieu, dat is geen mythe. Deze jongeren streefden naar modernisering van de literatuur en het maatschappelijke leven. Zij keken daarbij over de grenzen van Nederland naar wat er aan moderne ontwikkelingen plaatsvonden in Frankrijk en Engeland. Velen van hen omhelsden de sport als een uiting van kosmopolitische moderniteit. Ze hadden daarbij geen sociaal of politiek programma voor ogen, maar zochten bevrijding van een bedaard-burgerlijke levensstijl. Dat verklaart dat deze jongeren toen zij ouder werden, allerlei verschillende sociaal-politieke richtingen uitgingen, van

spiritualiteit naar socialisme en conservatisme. Rewijk wijst er zelf op dat Mulier zich tot op hoge leeftijd verzette tegen het burgerlijke bedaardheidsstreven.

Als ik Rewijk geweest was had ik, om de drijfveren van de jonge Mulier te leren kennen, me veel meer geconcentreerd op zijn betrekkingen binnen het milieu van de jonge burgerlijke kosmopolitische elite waartoe de Tachtigers behoorden en op het gedachtegoed waarvoor zij stonden. Hij gaat nu slechts in op Muliers relatie met Arij Prins, zonder hem te behandelen als een met de Tachtigers verbonden figuur. Dat geldt ook voor de paar opmerkingen die hij over Herman Gorter maakt. Het levensgevoel dat uit Gorters gedicht *Mei* spreekt, moet ook de jonge Mulier gedreven hebben. Rewijk heeft mijns inziens de jongere jaren van Mulier teveel geïnterpreteerd vanuit de geschriften van de oudere Mulier.

Deze kritiek neemt de waardering voor het boek waarmee ik deze bespreking begonnen ben totaal niet weg. Er ligt een prachtige biografie en op basis daarvan kunnen we onze voorstelling van Mulier en de begintijd van de moderne sport verder aanscherpen.